

ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલી રોજગારી અને તેને વધારવાના કેટલાંક ઉપાયો

પ્રસ્તાવના :

રાજ્ય કે રાષ્ટ્રમાં રહેલ શિક્ષણનું નીચું પ્રમાણ, ગરીબી, બાળમજૂરી, કુપોષણ, ઊંચો વસ્તી વૃદ્ધિ દર વગેરે જેવી આર્થિક સમસ્યાઓ ઘણાં પરિબલો પૈકી રોજગારીની પ્રતિ સાથે પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ જોડાયેલ છે. જો આવી આર્થિક સમસ્યાઓ ઓછી કરી ઝડપી આર્થિક વિકાસ કરવો હોય તો રોજગારીની તકોનું વધારે નિર્માણ કરવું જોઈએ. રાજ્ય કે રાષ્ટ્રમાં રોજગારી સર્જનનો આધાર કુદરતી સાધન સંપત્તિની પ્રતિ અને તેના આયોજન બદ્ધ શ્રેષ્ઠ ઉપયોગ પર છે. એટલે કે જો કુદરતી સાધન સંપત્તિ સારા પ્રમાણમાં મળી હોય અને તેનો શ્રેષ્ઠ ઉપયોગ કરવામાં આવે તો રોજગારીનું નિર્માણ વધારે શક્ય બને છે.

ગુજરાતમાં જોઈએ તો ઘણી કુદરતી સંપત્તિ પ્રાપ્ત થઈ છે, જેમાં 1600 કિલોમીટર જેટલો વિશાળ દરિયા કિનારો, અનુકૂળ હવામાન વગેરે મહત્વની કુદરતી સંપત્તિ પ્રાપ્ત થઈ હોવાથી, તેને આધીન ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગનો સારો વિકાસ થયો છે. જેમ કે ઇ.સ.2014-15 માં ભારતમાં મીઠાના કુલ ઉત્પાદન 26887.1 હજાર ટનમાં ગુજરાતનો ફાળો 21766.8 હજાર ટન હતો, એટલે કે ઇ.સ.2014-15 માં ભારતમાં મીઠાના કુલ ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનો ફાળો 80.9563 ટકા હતો. સામાન્ય રીતે રોજગારીનું નિર્માણ ઉત્પાદન સાથે જોડાયેલ હોવાથી ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીનું સર્જન સારા પ્રમાણમાં થયું છે. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં ગુજરાતમાં(દીવ દમણ સહિત) મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારી તપાસી તેને વધારવાના કેટલાંક ઉપાયો સૂચવવામાં આવ્યા છે.

અભ્યાસનું મહત્વ :

ગુજરાતમાં ઇ.સ.2001 ની ઇ.સ. 2011 માં વસ્તીમાં 19.3 ટકા જેટલો વધારો થયો છે. આ સાથે કામ માંગનારાઓની સંખ્યા પણ વધે છે.આથી રોજગારીનું સર્જન થવું જરૂરી છે.

રોજગારીનું સર્જન પ્રાપ્ત કુદરતી સંપત્તિનાં શ્રેષ્ઠ ઉપયોગ દ્વારા કરી શકાય. ગુજરાતને વિવિધતા સભર પૈકી મીઠા ઉદ્યોગના વિકાસ માટે અનુકૂળ એવા લાંબા દરિયા કિનારા રૂપી કુદરતી સંપત્તિ પ્રાપ્ત થઈ હોવાથી મીઠા ઉદ્યોગનો

વિકાસ કરી રોજગારીનું સર્જન કરી શકાય. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં ગુજરાતમાં(દીવ દમણ સહિત) મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલી રોજગારી, તેમાં થયેલા ફેરફારો તપાસી રોજગારી વધારવા માટેના કેટલાક ઉપાયો સૂચવવામાં આવ્યા છે. આથી આ અભ્યાસ મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારી વધારવાના પગલાઓ લેવામાં મદદ રૂપ બની શકશે.

અભ્યાસના હેતુઓ :

પ્રસ્તુત અભ્યાસના હેતુઓ નીચે પ્રમાણે છે.

- ગુજરાતમાં મીઠાનું ઉત્પાદન તપાસવું.
- ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલી રોજગારી તપાસવી.
- ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારી વધારવાના ઉપાયો સૂચવવા.

સંશોધન પદ્ધતિ :

પ્રસ્તુત સંશોધન માટે એકત્ર કરવામાં આવેલ વિવિધ આંકડાકીય માહિતીઓ જેવી કે ઇ.સ. 2008-09 થી 2014-15 દરમિયાન ગુજરાતમાં અને ભારતમાં થયેલ મીઠાનું ઉત્પાદન, આ સમય ગાળા દરમિયાન ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં અને ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારી વગેરેને વર્ષ પ્રમાણે કોષ્ટકમાં ગોઠવ્યા બાદ આંકડાશાસ્ત્રની વિવિધ પદ્ધતિઓમાંથી પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ઉપયોગી પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ કરી ભારતમાં મીઠાનાં ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનો ફાળો, મીઠાના ઉત્પાદનમાં થયેલા ફેરફારો, ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારીમાં ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારીનો ફાળો, આ રોજગારીમાં થયેલા ફેરફારો વગેરે શોધી, ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારી વધારવાના કેટલાંક ઉપાયો સૂચવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવેલ છે.

માહિતીની પ્રાપ્તિ :

પ્રસ્તુત અભ્યાસ ગૌણ માહિતી પર આધારિત છે. અભ્યાસના હેતુઓ ધ્યાનમાં રાખી જરૂરી આંકડાકીય માહિતી ભારત સરકારના મીઠા વિભાગના વાર્ષિક અહેવાલો, સંદર્ભ પુસ્તકો, સંશોધન લેખ વગેરે દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવી છે.

ગુજરાતમાં મીઠાનું ઉત્પાદન :

સામાન્ય રીતે રોજગારીનો આધાર ઘણાં પરિબલો પૈકી ઉત્પાદન પર હોવાથી એટલે કે ઉત્પાદન વધતા સામાન્ય રીતે રોજગારી વધતી હોવાથી ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારી તપાસવા સૌપ્રથમ ગુજરાતમાં મીઠાનું

ઉત્પાદન તપાસવામાં આવ્યું છે. ભારતના અન્ય રાજ્યો કરતા ગુજરાતમાં મીઠાના ઉત્પાદન માટે કુદરતી રીતે નીચે પ્રમાણે કેટલીક અનુકૂળતાઓ રહેલ છે.

- 1600 કિલોમીટર જેટલો લાંબો દરિયા કિનારો એટલે કે ભારતના કુલ દરિયાકિનારામાંથી ગુજરાતને 21.287879 ટકા દરિયાકિનારોપ્રાપ્ત થયો છે.
- સૌરાષ્ટ્ર અને કચ્છનો દરિયાકિનારો પ્રમાણમાં ખડકાળ છે.
- સૌરાષ્ટ્રના દરિયાકિનારે ખાડીઓ આવેલ હોવાથી પાણી અંદર સુધી ધુસી આવે છે.
- મીઠાના ઉત્પાદન માટે હવામાન અનુકૂળ છે.

આવી અનેક અનુકૂળતાઓને કારણે ભારતના અન્ય રાજ્યો કરતા ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગનો સારો વિકાસ થયો છે.ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગનો વિકાસ દર્શાવવા ભારતમાં મીઠાના ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનો ફાળો તપાસવામાં આવ્યો છે. આ બાબત ટેબલ નંબર 1 માં દર્શાવવામાં આવી છે.

ટેબલ નંબર 1 ભારતમાં મીઠાના ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનો ફાળો.(ઇ.સ. 2008-09 થી ઇ.સ. 2014-15)

(ઉત્પાદન હજાર ટનમાં)

વર્ષ	ગુજરાત		ભારત		ભારતમાં મીઠાના કુલ ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનો ટકાવારી ફાળો
	મીઠાનું ઉત્પાદન	વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર	મીઠાનું ઉત્પાદન	વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર	
2008-09	14903.9	-	19151.2	-	77.822
2009-10	17870.6	19.906	23951.3	25.064	74.612
2010-11	14515.3	-18.776	18610.1	-22.3	77.997
2011-12	17018.6	17.246	22179.1	19.178	76.733
2012-13	19423.9	14.133	24546.9	10.676	79.13
2013-14	18095.5	-6.839	23019.3	-6.223	78.61
2014-15	21766.8	20.288	26887.1	16.802	80.956

પ્રાપ્તિ સ્થાન : ભારત સરકારના મીઠા વિભાગના વાર્ષિક અહેવાલો.

ઉપરના ટેબલ નંબર 1 પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ઇ.સ. 2008-09 થી ઇ.સ. 2014-15 દરમિયાન ઇ.સ. 2010-11 અને 2013-14 માં થયેલ ભારે વરસાદ અને અન્ય કારણ સર મીઠાના ઉત્પાદનમાં આગળના વર્ષની તુલનાએ થયેલ ઘટાડાને બાદ કરતા બાકીના વર્ષોમાં ગુજરાત અને ભારતમાં મીઠાના ઉત્પાદનમાં સતત વધારો થયો છે. ઇ.સ. 2008-09 થી ઇ.સ. 2014-15 દરમિયાન ભારતમાં મીઠાના ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનો સૌથી ઓછો ફાળો ઇ.સ. 2009-10 માં 74.612 ટકા અને સૌથી વધુ ફાળો ઇ.સ. 2014-15 માં 80.956 ટકા જોવા મળે છે. આ અભ્યાસના

સમયગાળા દરમિયાન ભારતમાં મીઠાના ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનો સરેરાશ વાર્ષિક ફાળો 77.98 ટકા રહ્યો છે. આ અભ્યાસના સમયગાળા દરમિયાન ભારત અને ગુજરાતમાં મીઠાના ઉત્પાદનમાં સરેરાશ વાર્ષિક વૃદ્ધિ અનુક્રમે 7.659795 ટકા અને 7.199464 ટકા જોવા મળે છે.

આમ ઉપરના પરિણામો પરથી કહી શકાય કે ભારતના અન્ય રાજ્યો કરતા ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગનો વધારે વિકાસ થયો છે, એટલું જ નહીં પરંતુ પ્રસ્તુત અભ્યાસના સમયગાળા દરમિયાન સમગ્ર ભારત કરતા ગુજરાતમાં મીઠાના ઉત્પાદનનો સરેરાશ વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર વધારે રહ્યો છે.

ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારી :

મીઠા ઉદ્યોગમાં ઓછા મૂડીરોકાણે વધારે રોજગારીનું સર્જન થાય છે, કારણ કે આ ઉદ્યોગમાં ઘણી પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે કચારા બનાવવા , કચારામાંથી મીઠાનું એકત્રિકરણ કરવું, મીઠું રેલ્વેમાં કે ટ્રકમાં ચઢાવવું વગેરે શ્રમ દ્વારા કરાવવામાં આવે છે. જો કે અમુક મોટી પેઢીઓ હવે કેટલાંક કારણોસર આધુનિક ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરતી થય છે.

ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગનો સારો વિકાસ થયો હોવાથી આ ઉદ્યોગમાં રોજગારીનું નિર્માણ પણ સારા પ્રમાણમાં થયું છે. આ બાબત ટેબલ નંબર 2 માં દર્શાવવામાં આવી છે.

ટેબલ નં. 2 ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારીમાં ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારીનો ફાળો.

વર્ષ	ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)			ભારત	
	મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારી	ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારીમાં ટકાવારી ફાળો	મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીનો વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર	મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારી	મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીનો વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર
2008-09	91466	65.80051	-	139005	-
2009-10	81408	62.14683	-10.9964	130993	-5.76382
2010-11	45970	41.95721	-43.5313	109564	-16.3589
2011-12	53122	47.45917	15.55797	111932	2.161294
2012-13	57985	53.3019	9.154399	108786	-2.81064
2013-14	47585	55.71818	-17.9357	85403	-21.4945
2014-15	53264	51.18585	11.93443	104060	21.84584

પ્રાપ્તિ સ્થાન : ભારત સરકારના મીઠા વિભાગના વાર્ષિક અહેવાલો.

(નોંધ : ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારીમાં દીવ દમણના મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારીનો સમાવેશ કરેલ છે.)

ઉપરના ટેબલ નંબર 2 પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ઇ.સ.2008-09 થી ઇ.સ.2014-15 દરમિયાન ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં સૌથી વધારે રોજગારી ઇ.સ.2008-09 માં 91466 , સૌથી ઓછી રોજગારી ઇ.સ. 2010-11 માં 45970 અને સરેરાશ વાર્ષિક રોજગારી 61542.85714 હતી. અહીં ઇ.સ. 2010-11 માં ગુજરાતમાં મીઠાના ઉત્પાદનની મોસમ દરમિયાન થયેલા વરસાદની અસર મીઠાના ઉત્પાદન અને રોજગારી પર થયેલી જોવા મળે છે.

ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલી કુલ રોજગારીમાં ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલી રોજગારીનો ફાળો જોઈએ તો ટેબલ નંબર 2 પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ઇ.સ.2008-09 થી ઇ.સ.2014-15 દરમિયાન ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલી કુલ રોજગારીમાં ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલી રોજગારીનો સૌથી વધુ ફાળો ઇ.સ.2008-09 માં 65.80051 ટકા અને સૌથી ઓછો ફાળો ઇ.સ. 2010-11 માં 41.95721 ટકા હતો.અહીં પણ જોઈ શકાય છે કે ઇ.સ. 2010-11 માં ગુજરાતમાં મીઠાના ઉત્પાદનની મોસમ દરમિયાન થયેલા વરસાદને કારણે ગુજરાતમાં મીઠાનું ઉત્પાદન અને રોજગારી ઘટતા ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ કુલ રોજગારીમાં ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારીનો ટકાવારી ફાળો ઘટ્યો છે.

ઇ.સ.2008-09 થી ઇ.સ.2014-15 દરમિયાન ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલી રોજગારીમાં ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારીનો સરેરાશ વાર્ષિક ફાળો 53.93852 ટકા જોવા મળે છે. આ બાબત ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીનું સર્જન સારા પ્રમાણમાં થયેલું દર્શાવે છે.

જો કે અહીં ટેબલ નંબર 1 અને 2 પરથી એક બાબત એ જાવા મળે છે કે આ અભ્યાસના સમયગાળા દરમિયાન ભારતમાં મીઠાના ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનો સરેરાશ વાર્ષિક ફાળો 77.98 ટકા અને મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીમાં ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)નો સરેરાશ વાર્ષિક ફાળો 53.93852 ટકા છે. એટલે કે ભારતમાં મીઠાના ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનો સરેરાશ વાર્ષિક ફાળો વધુ અને મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીમાં ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)નો સરેરાશ વાર્ષિક ફાળો ઓછો જોવા મળે છે. આમ થવાના ઘણાં કારણો હોય શકે, તે પૈકીના કેટલાંક કારણોમાં એવું કહી શકાય કે ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં આધુનિક ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ, ગુજરાતમાં મીઠાની એકર દીઠ ઉત્પાદકતા વગેરે ભારતના મીઠું પકવતા અન્ય કેટલાંક રાજ્યો કરતા વધુ હોવાથી ઓછા શ્રમે વધારે ઉત્પાદન શક્ય બનતું હોય.

પ્રસ્તુત અભ્યાસના સમયગાળા દરમિયાન ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં અને ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલી રોજગારીમાં થયેલા સરેરાશ વાર્ષિક ફેરફારો જોઈએ તો ઇ.સ.2008-09 થી ઇ.સ.2014-15 દરમિયાન ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં સરેરાશ વાર્ષિક -5.96944 ટકા અને ભારતમાં સરેરાશ વાર્ષિક - 3.73678 ટકા રોજગારીમાં ફેરફાર થયો છે. એટલે કે આ સમયગાળા દરમિયાન ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત) અને

ભારત બન્નેમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીનો સરેરાશ વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર ઘટ્યો (Negative) છે. આમ થવા માટે ઘણાં કારણો જવાબદાર છે તે પૈકીના કેટલાંક કારણો જોઈએ તો આ ઉદ્યોગ મોસમી છે અને કુદરતી પરિબલોથી વધારે પ્રભાવિત હોવાથી કામ મળવામાં અચોક્કસતાની શક્યતા વધુ છે. દરિયા કિનારા પર કામ કરવાનું રહેતું હોવાથી પોતાના બાળકોના શિક્ષણ સહિત માળખાકીય સગવડતા પ્રાપ્ત થવાના પ્રશ્નો ઘણી વખત સર્જાય છે. કામદારોમાં આરોગ્ય વિષયક સમસ્યા સર્જવાની શક્યતા રહે છે, વગેરે કારણોને લીધે મીઠા ઉદ્યોગમાં કામ કરવાનું આકર્ષણ ઓછું રહેતા આ ઉદ્યોગમાં કામ કરવા કામદારો ઓછા તૈયાર થાય છે.

મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીની સ્થિરતા :

ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીની સ્થિરતા ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીની સ્થિરતાની સરખામણીએ તપાસવામાં આવી છે. આ માટે ઇ.સ.2008-09 થી ઇ.સ.2014-15 દરમિયાન ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત) અને ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલ રોજગારીનો ચલનાંક (Coefficient of Variation) શોધતા, ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીના ચલનાંક કરતા ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીનો ચલનાંક વધુ મળે છે. તેથી કહી શકાય કે ભારત કરતા ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીની સ્થિરતા ઓછી છે.

તારણો :

પ્રસ્તુત અભ્યાસના મુખ્ય તારણો નીચે પ્રમાણે છે.

- ભારતમાં અન્યો રાજ્યો કરતા ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગનો વિકાસ વધુ થયો છે. જેમ કે ઇ.સ.2008-09 થી ઇ.સ.2014-15 દરમિયાન ભારતમાં મીઠાના કુલ ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનો સરેરાશ વાર્ષિક ફાળો 77.98 ટકા રહ્યો છે.
- આ સમયગાળા દરમિયાન ભારત અને ગુજરાતમાં મીઠાના ઉત્પાદનમાં સરેરાશ વાર્ષિક વૃદ્ધિ અનુક્રમે 7.659795 ટકા અને 7.199464 ટકા જોવા મળે છે.
- ઇ.સ.2008-09 થી ઇ.સ.2014-15 દરમિયાન ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં સરેરાશ વાર્ષિક રોજગારી 61542.85714 હતી.
- આ અભ્યાસના સમયગાળા દરમિયાન ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલી કુલ રોજગારીમાં ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રહેલી રોજગારીનો સરેરાશ વાર્ષિક ફાળો 53.93852 ટકા જોવા મળે છે. આ બાબત ભારતની તુલનાએ ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીનું સર્જન સારા પ્રમાણમાં થયેલું દર્શાવે છે.
- આ સમયગાળા દરમિયાન ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં સરેરાશ વાર્ષિક -5.96944 ટકા અને ભારતમાં સરેરાશ વાર્ષિક -3.73678 ટકા રોજગારીમાં ફેરફાર થયો છે. એટલે કે ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત) અને ભારત બન્નેમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીનો સરેરાશ વાર્ષિક વૃદ્ધિ દર ઘટ્યો (Negative) છે.

- આ સમયગાળા દરમિયાન ભારતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીના ચલનાંક કરતા ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીનો ચલનાંક વધુ છે. એટલે કે ભારત કરતા ગુજરાત(દીવ દમણ સહિત)માં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારીની સ્થિરતા ઓછી છે.

સૂચનો :

ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારી વધાવાના કેટલાંક ઉપાયો નીચે પ્રમાણે સૂચવી શકાય.

1) મીઠા ઉદ્યોગમાં રોજગારી મેળતા કામદારો આ ઉદ્યોગ છોડે નહિ અને અન્ય લોકો આ પ્રવૃત્તિમાં જોડાવા તૈયાર થાય તે માટે નીચે પ્રમાણે ઉપાયો કરી શકાય

- મીઠા ઉદ્યોગના કામદારો માટે કામના સ્થળે રહેવાલાયક આવાસો બનાવવા જોઈએ.
- કામના સ્થળે પીવાના ચોખ્ખા પાણી સહિત શક્ય હોય તેટલી વધુમાં વધુ પાયાની સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ કરવી જોઈએ.
- મીઠા ઉદ્યોગના કામદારોના બાળકોના શિક્ષણ માટે શક્ય હોય ત્યાં સુધી તેઓના રહેઠાણ/કામના સ્થળની નજીકમાં શાળાઓ શરૂ કરવી અથવા શાળાએ જવા આવવા વાહનોની વ્યવસ્થા કરવી.
- આ કામદારોના આરોગ્ય માટે નિયત સમયાંતરે નિદાન કેમ્પો ગોઠવવા અને રાહત દરે અથવા શક્ય હોય તો મફત સારવાર આપવી જોઈએ.
- આ કામદારોને યોગ્ય વેતન-વળતર મળી રહે તેવા પગલાઓ લેવા જોઈએ.
- મીઠા ઉદ્યોગના કામદારો માટે સામાજિક સલામતીની યોજનાઓ વધારે અસરકારક બનાવવી જોઈએ.
- આ કામદારોને આધુનિક ટેકનોલોજી ચલાવવાની તાલીમ આપવી જોઈએ.
- સૌથી અગત્યની બાબત એ છે કે ઉપર દર્શાવેલા પૈકી ઘણાં પગલાઓ સરકાર દ્વારા, માલિકો દ્વારા લેવામાં આવેલા છે, પરંતુ તેની માહિતી લાભ લેનારા સુધી પહોંચાડવી જોઈએ.

2) મીઠા ઉદ્યોગનો વિકાસ કરીને આ ઉદ્યોગમાં રોજગારી વધારી શકાય, તેથી મીઠા ઉદ્યોગનો વિકાસ થાય તેવા કેટલાંક ઉપાયો નીચે પ્રમાણે કરવા જોઈએ.

- વાહન વ્યવહારની સુવિધામાં વધારો કરવો.
- સંદેશા વ્યવહારની સુવિધામાં વધારો કરવો.
- મીઠા ઉદ્યોગ માટે સસ્તુ અને પૂરતા ધિરાણની વ્યવસ્થા પૂરી પાડવી.
- બજારનો વિકાસ કરવો.
- ઉત્પાદકોને આધુનિક ટેકનોલોજીથી માહિતગાર કરવા.
- સેસનો દર ઘટાડવો જોઈએ.

➤ મીઠાની ઉપ પેદાશોનું ઉત્પાદન વધે તેવા પગલાઓ લેવા જોઈએ વગેરે.

ઉપસંહાર :

આમ પ્રસ્તુત અભ્યાસ પરથી કહી શકાય કે ભારતમાં મીઠાનું ઉત્પાદન કરતા અન્ય રાજ્યો કરતા ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગનો વિકાસ વધારે થયો છે, તેથી આ ઉદ્યોગમાં રોજગારીનું સર્જન પણ સારા પ્રમાણમાં થયું છે. ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગના વિકાસ માટે હજી પણ ઘણી તકો રહેલી છે, આથી ઉપર કહ્યા તેવા અને તે ઉપરાંતના ઉપાયો દ્વારા ગુજરાતમાં મીઠા ઉદ્યોગનો વિકાસ કરી રોજગારી વધારી દેશના આર્થિક વિકાસને ઝડપી બનાવી શકાય

સંદર્ભસૂચિ

- I. Dravid S.K., Development of Salt Industry in the India, 1972.
- II. દવે મંજુલા બી., ગુજરાતની આથિક અને પ્રાદેશિક ભૂગોલ, ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, અમદાવાદ, 2002.
- III. મીઠા ઉપકર અધિવિનય, ભારત સરકાર, 1953.
- IV. Annual Reports of the Salt Department, Government of India.

ડૉ. મેહુલકુમાર એ. ભટ્ટ

આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર-અર્થશાસ્ત્ર

સરકારી વિનયન અને વાણીજ્ય કોલેજ- ઘોઘા

જિ.-ભાવનગર

ડૉ.કનૈયાલાલ ડી. દવે

એસોસિએટ પ્રોફેસર - અર્થશાસ્ત્ર

શ્રીમતી વી.પી.કાપડિયા મહિલા આર્ટ્સ કોલેજ

ભાવનગર

Copyright © 2012 – 2017 KCG. All Rights Reserved. | Powered By: Knowledge Consortium of Gujarat